

Як видно з таблиці, переваг у зарубіжних моделях визначення ймовірності банкрутства значно менше ніж недоліків, що доводить необхідність адаптації зарубіжних моделей до практики в Україні, так як вони кардинально відрізняються від вітчизняних, та їх результативність і ефективність поки що не доведена на практиці українських підприємств.

Висновки. Аналіз існуючих методик та теоретичних підходів щодо оцінки ймовірності банкрутства дав змогу визначити основні переваги та недоліки відповідних теорій та розрахунків за умов, що склалися у практиці підприємств України. Умови загострення кризи та погіршення фінансового стану значної частини підприємств потребують постійних досліджень та відповідних пропозицій з урахуванням: оперативного контролю та аналізу показників звітності, що потребують відповідного удосконалення до вимог часу; адаптування системи показників щодо оцінки ймовірності банкрутства, їх перегляд та звуження відповідно до вдосконалення існуючих методик.

На нашу думку, доцільно відзначити такі аспекти досліджень на перспективу та окреслити наступні напрями, а саме: оцінка ймовірності банкрутства підприємства в розрізі як галузевих особливостей, так уніфікованих моделей; розробка системи показників та критеріїв, що є уніфікованими і можуть в разі необхідності використовуватись для загальної оцінки перспектив банкрутства; обмеження кількості показників щодо обраних моделей та спрощення розрахунків з метою підвищення їх доступності і достовірності.

Література

1. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посібник / О.Я. Базилінська. – К.: Центр навч. л-ри, 2009. – 328 с.
2. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 488 с.
3. Романів Р. Використання дискримінантного аналізу у методиці проведення внутрішнього аудиту // Наука молода. – 2006. – № 5. – С. 115–117.
4. Рясних Є.Г., Шкілюк Л.О. Моделі діагностики та прогнозування банкрутства // Вісник Хмельницького національного університету – 2008. – № 2. – Т 2. – С. 30–33.
5. Шапура О.О. Моделі оцінки банкрутства та кризового стану підприємств // Економіка і держава. – 2009. – № 4. – С. 59–64.
6. Шморгун Н.П., Головка І.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 528 с.

УДК 658

Г. І. РЗАЄВ

Хмельницький національний університет

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У статті розроблено методику аналізу конкурентоспроможності підприємств машинобудівної галузі, обґрунтовано її структурні елементи (визначено мету, завдання, напрямки та етапи дослідження, систему показників та ін).

The article suggests methodology of analyzing competitiveness of machine-building enterprises. The author defines its structural components (objectives, tasks, system of indicators and research stages).

Ключові слова: *рівні конкурентоспроможності підприємств, структура балансу, активи та пасиви підприємства, якість функціонування, комплексна методика, динаміка витрат та доходів.*

Постановка проблеми. Реформа господарського механізму, що здійснюється в Україні останнім часом, ускладнюється проявами кризових явищ, які утруднюють діяльність підприємств та погіршують ефективність їх функціонування. За умов що склалися, встала негайна потреба аналізу результатів функціонування підприємств з токи зору їх конкурентоспроможності, а саме: оцінки ймовірності його банкрутства, оцінки інвестиційної привабливості, оцінки його спроможності та привабливості з точки зору кредитних установ, оцінка діяльності підприємств органами Антимонопольного комітету України тощо. Економічний аналіз, як вагома складова механізму регулювання конкурентоспроможності підприємств, є інструментом для пошуку резервів та основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, щодо оптимізації рівнів конкурентоспроможності підприємств. Ефективність та результативність аналізу рівня конкурентоспроможності підприємств значною мірою залежить від методики, що використовується, системи показників, що досліджуються, рівня інформаційної підтримки та ін. Процес розробки комплексної методики аналізу конкурентоспроможності підприємств гальмується цілим рядом проблем: відсутність єдиного підходу до оцінки конкурентоспроможності підприємств, розгалуженість напрямів досліджень, що не пов'язані єдиною метою і як наслідок бракує системи показників, що комплексно характеризує конкурентоспроможність підприємств за визначеними аспектами досліджень, обмеженість інформативної підтримки та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання оцінки конкурентоспроможності підприємств розглядаються як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями за такими напрямками: конкурентоспроможність продукції (Ансофф, Пастернак-Таранушенко та ін.), через оцінку переваг у конкурентній боротьбі (М. Портер та ін.), в розрізі ефективної господарської діяльності та прибутковості (Покропивний С.Ф., Мочерний С.В. та ін.) та через багатоаспектний концептуальний підхід (Азоев Г.Л., Фатхутдінов Р.А., Петрович Й.М., Кіт А.Ф. та ін.).

Доцільно наголосити, що різними авторами, для оцінки конкурентоспроможності пропонується відмінна кількість показників: двадцять два показника [1, с. 444]; тринадцять [2, с. 69–70]; двадцять один [3, с. 37]; більше тридцяти [4, с. 414–415] та ін. У значній кількості авторів не представлений чіткий перелік показників, але вказані основні параметри, які можуть впливати на варіанти можливих комбінацій показників оцінки [5, с. 350–351; 6, с. 93]. Важливо відзначити, що в літературі з економічного аналізу практично не зустрічаються методики аналізу конкурентоспроможності підприємств. Лише окремі актори пропонують проводити аналіз конкурентоспроможності продукції, як складову маркетингового аналізу діяльності підприємства, через оцінку технічних, економічних, нормативних параметрів продукції, використовуючи при цьому одиничні, групові та інтегральні показники [7, с. 344–345; 8, 92–94].

Проблеми розробки методики аналізу конкурентоспроможності підприємств є досить актуальними і їх розв'язання має велике практичне значення. Обмежена кількість публікацій з обраної проблеми доводить необхідність їх дослідження і обумовлює мету статті.

Постановка завдання. Метою статті є розробка методики аналізу конкурентоспроможності підприємства за умов ризику та обґрунтування її структурних елементів.

Мета статті досягається шляхом виконання наступних завдань:

- визначити та обґрунтувати основні структурні елементи методики аналізу конкурентоспроможності підприємства;
- означити мету методики аналізу конкурентоспроможності підприємства та розкрити завдання її досягнення;
- встановити об'єкти дослідження відповідно до мети аналізу;
- окреслити напрями та етапи аналізу відповідно до методики аналізу та визначити показники за ними;
- обумовити частоту, періодичність аналізу та бази порівняння щодо оцінки конкурентоспроможності підприємства;
- розкрити основні принципи та методи аналізу конкурентоспроможності підприємства;
- сформулювати особливості методики аналізу конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результативність функціонування механізму оцінки та регулювання конкурентоспроможності підприємств значною мірою залежить від методики аналізу останньої. Точність оцінки конкурентоспроможності визначається системою показників, які характеризують не тільки стан активів, джерел їх функціонування, кредитоспроможність, балансову напругу, інвестиційну привабливість, галузеву безпеку, якість функціонування, а ще є взаємозалежними та взаємопов'язаними.

Ефективність оцінки рівня конкурентоспроможності безпосередньо залежить від показників фінансової звітності, що обрані відповідно до методики аналізу, характеризують в основному кінцеві результати діяльності підприємств, ефективність його діяльності, фінансовий стан тощо.

Методика аналізу конкурентоспроможності підприємства представляє собою сукупність способів та прийомів дослідження, у певній послідовності, що обумовлені визначеною метою та відповідними завданнями. Методика аналізу конкурентоспроможності підприємства складається з певних структурних елементів. Основними з яких можуть бути наступні: мета та завдання аналізу; об'єкти аналізу; перелік показників, що згруповані відповідно до напрямів дослідження; послідовність етапів дослідження; частота та періодичність аналітичних досліджень; відповідне інформаційне забезпечення; методи та способи дослідження; засоби та прийоми обробки аналітичної інформації; організаційне та технічне забезпечення та ін.

Одним з основних елементів методика є вибір мети дослідження та завдань її досягнення, оскільки саме від правильності вибору мети та чіткості окреслених завдань, залежать результати аналітичних досліджень щодо оцінки та діагностики рівня конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, а також визначення шляхів, розробка пропозицій та можливих варіантів обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації рівня конкурентоспроможності підприємства.

Метою аналізу конкурентоспроможності є дослідження рівня балансової напруги, оцінка пропорцій успішності та визначення рівня галузевої безпеки, що гарантує відповідний рівень якості функціонування і характеризує рівень конкурентоспроможності.

Мета аналізу досягається шляхом виконання наступних завдань:

- аналіз складу та структури активів підприємства та джерел їх формування;
- визначення рівня балансової напруги та відповідних пропорцій успішності;
- дослідження ступеня галузевої безпеки через взаємозалежність та взаємозв'язок показників фінансової звітності;
- оцінка рівня якості функціонування та розробка шляхів та напрямів оптимізації рівня конкурентоспроможності;
- розробка можливих варіантів управлінських рішень відповідно до ситуації, що склалася на підприємстві.

Важливе місце в методиці займає вибір об'єктів дослідження та окреслення системи показників. Так об'єктами аналізу конкурентоспроможності є: активи підприємства в розрізі їх складових, джерела їх формування, проміжні та кінцеві показники доходів, прибутків витрат та процеси, що пов'язані зі зміною значених об'єктів.

Правильний вибір показників, за окресленими об'єктами, є запорукою об'єктивності аналітичних висновків і гарантією своєчасних управлінських рішень щодо оптимізації рівнів конкурентоспроможності підприємства за обраними напрямками досліджень. Точність та повнота відображення в показниках характеристик рівня конкурентоспроможності є гарантією достовірності оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства. На нашу думку, показники оцінки конкурентоспроможності доцільно виділити у такі групи: показники оцінки пропорцій успішності за даними активу та пасиву балансу; показники оцінки балансової напруги; показники оцінки галузевої безпеки підприємства; показники оцінки якості функціонування підприємства. Важливо відзначити, що кількість показників не є сталою і може змінюватись відповідно до обраної мети аналізу та завдань її досягнення.

Встановлена послідовність етапів дослідження, частота та періодичність аналітичних досліджень, відповідне інформаційне забезпечення є вагомими складовими методики аналізу. Основними етапами дослідження рівня конкурентоспроможності підприємства є оцінка темпів зростання показників балансу та дослідження їх взаємозв'язку та взаємозалежності; аналіз пропорцій успішності відповідно до рівнів балансової напруги; оцінка темпів зростання, взаємозв'язку та взаємозалежності показників доходів, витрат та фінансових результатів; аналіз ступеня галузевої безпеки та оцінка якості функціонування підприємства; розробка шляхів та напрямів оптимізації рівнів конкурентоспроможності підприємства.

Доцільно наголосити, що частота, періодичність аналізу та бази порівняння щодо оцінки конкурентоспроможності підприємства визначаються відповідно до встановлених завдань та мети. Оцінка конкурентоспроможності може бути проведена на початок та кінець звітного періоду, а також в динаміці за ряд років. Базами порівняння можуть бути показники підприємства, що досліджується за минулі роки, прогнозовані показники, середні показники по підприємствах машинобудівної галузі; найкращі (високі) показники підприємств галузі; показники підприємств-конкурентів; показники підприємств-учасників узгоджених дій; підприємств-монополістів; аналогічні показники рівня конкурентоспроможності промислових підприємств в інших галузях тощо.

Важливо зазначити, що для аналізу використовується система показників, що формується за даними Балансу підприємства (ф.1) та Звіту про фінансові результати (ф.2). Кількість показників, що використовуються не є постійною і може змінюватись відповідно до мети аналізу.

Актуально наголосити, що за умов конкурентної боротьби зростає загроза прояву непередбачених наслідків нездорової конкуренції, оскільки кожний суб'єкт господарювання може виступати, як у ролі підприємства-монополіста, так і у ролі підприємства, що постраждало внаслідок недобросовісної конкуренції. Відповідно у кожного підприємства може очікуватись як накопичення непередбачених активів (наслідки наявних обставин) при узгодженні минулих господарських операцій, так і відшкодування втрачених активів за рахунок коштів винних осіб. Варто наголосити, що непередбачені наслідки діяльності, а також втрати, відшкодування, компенсації від недобросовісної конкуренції, на нашу думку, визнаються у випадку, коли виконуються наступні умови:

- відбулось порушення конкурентного законодавства (дії чи бездіяльність суб'єктів господарювання);
- зафіксовано факт порушення норм закону та встановлено підстави для розгляду справи;
- органами АКУ, його територіальними відділеннями розпочато розгляд справи і прийнято рішення про порушення законодавства;
- існує невизначеність кінцевого результату порушення законодавства для суб'єктів господарювання;
- є визнання непередбаченості наступних подій у перспективі [9, с. 199].

Умови часу вимагають постійного дослідження та контролю наслідків прояву результатів конкурентної боротьби з відображенням їх у фінансовій звітності. Нам представляється доцільним удосконалити структуру Приміток до річної фінансової звітності (ф.5). Ми вважаємо доречним запропонувати розділ XIV. Непередбачені результати діяльності. Інформацію у розділі доцільно подавати у розрізі: непередбачених активів і зобов'язань та списаних активів. Непередбачені активи і зобов'язання раціонально представити як: непередбачені активи; непередбачені зобов'язання; непередбачені наслідки діяльності (непередбачені активи від врегулювання недобросовісної конкуренції та непередбачені зобов'язання внаслідок недобросовісної конкуренції).

Розкриття у Примітках списаних активів пропонується у розрізі таких статей: списана дебіторська заборгованість; невідшкодовані нестачі та втрати від псування цінностей; потенційні втрати від недобросовісної конкуренції та ін.

Доцільно відзначити, що у розділі XIV. Непередбачені результати діяльності повинна міститись інформація, яка пов'язана з констатацією результатів антиконкурентних дій, недобросовісної конкуренції одних суб'єктів господарювання проти інших. На нашу думку, представлена інформація є важливою і дає більш повну та об'єктивну картину про зміну фінансового становища підприємства та результатах його діяльності.

Відповідно до методики доцільно відзначити основні принципи аналізу конкурентоспроможності підприємства, а саме: науковий підхід, об'єктивність, системність та комплексність, оперативність, дієвість, ефективність, періодичність (регулярність), зрозумілість та адекватність.

Оскільки основними формами звітності для аналізу конкурентоспроможності підприємства є форми фінансової звітності, за даними якої здійснюється аналіз фінансового стану, то і методи, що використовуються для аналізу конкурентоспроможності є аналогічними тим, що використовуються для аналізу фінансового стану. Основними методами аналізу конкурентоспроможності підприємства є наступні: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний, коефіцієнтний, факторний.

Розробка методики аналізу конкурентоспроможності підприємства, обґрунтування її складових дали змогу виділити такі її особливості:

1. Характеризує системний та комплексний підхід до аналізу конкурентоспроможності, що ґрунтується на фінансовій звітності.
2. Передбачає застосування системи показників, що сформована за напрямами досліджень, охоплює зазначені об'єкти досліджень та відповідає запропонованій концепції.
3. Здійснює аналітичне дослідження за встановленими напрямами в динаміці, відповідно до обраних баз порівняння.
4. Реалізує аналітичний підхід до обраних показників з їх деталізацією відповідно до етапів аналітичної роботи.
5. Проводить узагальнення результатів аналітичних досліджень з метою розробки варіантів оперативних управлінських рішень з перспективою їх використання у майбутньому.

Висновки. Розробка методики аналізу, відповідно до її складових, дасть змогу здійснювати аналіз рівня конкурентоспроможності підприємства, знаходити слабкі місця у процесі його функціонування та вишукувати резерви та шляхи їх реалізації щодо оптимізації рівнів конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Використання запропонованої методики дасть змогу здійснювати оперативний аналіз та постійний контроль на рівні підприємства, а також підвищити ефективність та дієвість механізму оцінки і регулювання конкурентоспроможності підприємств за умов кризи.

Література

1. Петрович Й.М., Кіт А.Ф., Семенів О.М. Економіка підприємства: підручник / За ред. Й.М. Петровича. – Львів: Новий світ–2000, 2004. – 680 с.
2. Економічна діагностика: навч. посібник / Косянчук Т.Ф., Лук'янова В.В., Майорова Н.І., Швид В.В. / За заг. ред. Т.Ф. Косянчук. – Львів: Новий світ–2000, 2007. – 452 с.
3. Денисенко М.П., Гречан А.П., Шилова К.О. Методика кількісної оцінки конкурентоспроможності підприємства швейної галузі // Економіка та держава. – К., 2005. – № 8. – С. 36–38.
4. Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. Економіка підприємства: навч. посібник. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 436 с.
5. Економіка підприємства: підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
6. Економика предприятия / В.Я. Хрипач, Г.З. Суша, Г.К. Оноприенко; под ред. В.Я. Хрипача. – Мн.: Економпресс, 2000. – 464 с.
7. Економічний аналіз: навч. посібник / М.А. Болюх та ін.; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченька. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.
8. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник. – К.: Знання, 2004. – 654 с.
9. Дуда Т.Т., Рзаєв Г.І. Значення та переваги позабалансового обліку за умов монополізації економіки // Вісник Хмельницького нац. ун-ту. Сер. "Економічні науки". – Т. 1. – 2008. – № 2. – С. 196–201.

УДК 332.872

О. Є. РОССІХІНА

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

АНАЛІЗ ВИМОГ ДО БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ З МЕТОЮ ОБґРУНТУВАННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ

Проаналізовано будівельний ринок України з метою обґрунтування формування системи управління конкурентоспроможності підприємства. Визначені обов'язкові та додаткові вимоги до будівельного підприємства, такі як ціна, якість, прийнятна тривалість будівництва та репутація.

Research results of building branch for the purpose of the formation substantiation of the management system of the building enterprise competitiveness are resulted. Obligatory and additional requirements to the building enterprise, such as the price, the quality, comprehensible duration of manufacture and reputation are defined.

Ключові слова: будівельні підприємства, ціна, групи цін, якість, тривалість, репутація.